

בארות המים

סוכה

ב' ע"א

סוכה דירת עראי קבע

שכריכים להיות חזקים ועצים כשל בית שלא ישתכרו מחמת גבהן, וז"ל הרי"ף גיאות (הל' סוכה עמ' קטז) סוכה דירת עראי היא ומאן דעביד דירת קבע נפיק דאפילו נעץ שפודין של ברזל (ע' כ"ג) או עשה מחיצות של ברזל וסכך עליהם כשרה כו' עכ"ל [ולשון רש"י 'צריך לעשות יסודותיה ומחיצותיה קצויעין שלא תפול', אך אפי' דאורחא דמילתא נקט דהמחיצות הן מעמידים הסכך (ול' רש"י על הרי"ף יתידותיה ומחיצותיה, וכע"ז ברש"י בטה"ע על ידי יתידות עראי)].

והב"ח דלא ניחא ליה בזה י"ל דאזיל לטעמיה (בס"י מרכ"ט) דתמה דהיאך מכשרינן בסוכה על גבי מחיצות של ברזל והא מעמיד את הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ דפסלינן לקמן (כ"ג) ותירץ הב"ח ד'איכא למימר דהמחיצות הן של ברזל אבל מעמידים הסכך הם הקנים ולא המחיצות של ברזל, ושפיר קרי ליה דסיכך על גבן כלומר שנסמך אל אלו המחיצות כמו סיכך על גבי אכסדרה, וא"כ מיירי בגוונא דהנך מחיצות לא הוו מעמידים הסכך, וע"כ דהנידון על עמס המחיצות.

ומתוס' (ד"ה כיעבד) משמע קצת דאף בדפנות צעינן חזי לעראי, ואדרבה בסוכה צעינן עראי ממש ולא סגי בחזי לעראי, ולא משמע דכוונתם לחלק בין הסוכה למעמידים הסוכה.

וכן הראב"ד בהשגות לבעל המאור (ס' סוכה ע"ג) נקט תחילה בפשיטות דהא דצעינן חזי לעראי היינו בדפנות עצמן, אלא דלאחר מכן כתב ד'איכא למימר דרצא לא קפיד אדפנות בין דירת קבע לדירת עראי, אלא אסככא דצעינן סכך שיהא ראוי לדפני עראי עכ"ל ויעו"ש דהוא שינויא דחיקא.

והריטב"א בשם תוס' פירש דהא דלמעלה מעשרים הויה קבע לא הוי כלל משום דצעינן דפנות או מעמידים סכך קצועין, אלא דעמס גובה עשרים חשיב דירת קבע, דלמעלה מעשרים אמה אינה אלא קבע ואפילו היא רעועה מאד שהגובה עושה אותה קבע [וכתב דלא גרסינן צממוך למעלה מעשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד ליה דירת עראי נמי

רבא אמר כו' צא מדירת קבע ושב בדירת עראי - לכאן משמע דעיקר היכרא דסוכה היינו צמה דיונא מציתו דהוא דירת קבע ויושב בדירת עראי, ולהכי אי עביד לסוכה דירת קבע חסר בהיכרא דסוכה, ולשון הרי"ף מלוניל 'מאי היכרא יש צו סוכה יותר מציתו'.

עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע אמר ליה אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה כו' - משמעות הגמ' דלמעלה מעשרים צריך לעשות את מחיצות הסוכה קבע, ולפ"ז משמע דאף בדפנות איכא דין עראי, והאחרו' תמהו דהא מצי למעבד דפנות עראי עשרה טפחים, דהא לא צעינן דפנות מגיעות לסכך, והב"ח (ס"י מר"ג) כתב ד'אפילו הכי מאחר שגובה הסוכה הוא למעלה מעשרים אמה היה עושה מחיצותיה מגיעות לסכך היה צריך לעשות יתידותיה קצועין גם עתה שאין מגיעות לסכך נמי לא נפיק ידי חובתו יעוין ס"ה [ומלשוננו שם נראה דנסתפק לדון דדילמא צאמת היכא דעשה מחיצות עשרה כשרה, ודוקא בדפנות המגיעות לסכך פסולה אף היכא דעשאן עראי, כיון דבכה"ג צריך לעשות קבע, וכן מבואר מלשון השעה"ש (ס"י מר"ג סק"ה) דהיה מקום לחלק בזה לדינא, אך בלשון הרי"ף והראשונים מבואר דכל גוונא פסול].

והפנ"י עמד נמי בזה, וכתב ד'דוחק לומר דעיקר הקציעות היינו לענין מעמידים הסוכה לחוד' [ויעו"ש שנייד לזכר באופן מחודש, דרצא לטעמיה לקמן (ו' א) דבגוונא דעביד צ' כהלכתן ושלשית טפח צעי נמי צורת הפתח, והיכא דגבוהה למעלה מעשרים חו לא חשיב פתח כדליתא בריש עירובין (נ"ב אף יעו"ש י"א ד'הוא פ' מהניא אף למעלה מכ', ואפי' כרצו דתני צריך למעט) וע"כ צריך למעבד שלש דפנות גמורות, והא דסוכה חשיבא עראי היינו דוקא צ' דפנות ושלשית טפח, ונמצא דבגבוהה למעלה מעשרים ע"כ צריך לעשותה קבע] וכ"כ השעה"ש (ס"י מר"ג סק"ה) ד'אפשר שצביל הקנים הגבוהים שעליהם מונח הסוכך

* ואולי יש לזכר, להנך שיטות דהא דמכשרינן במחיצות שאין מגיעות לסכך היינו רק מכח הלכתא דגוד אסיק, וי"ל דצעינן דתהא חזיא לעראי בלא הלכתא.

דסוכה שהיא גבוהה לאו מדצרי אציי הוא אלא מדצרי הגמ' דאזלא כאציי, אך אציי סמיך אהנך דוכתי דמוכח דרבי יהודה סבר סוכה דירת קבע.

אי רבי יהודה מבשיר דירת עראי - נחלקו הראשונים אי לרב יהודה צעינן דוקא דירת קבע או דרבי יהודה מכשיר אף בדירת עראי, ומשמע דרבי יהודה צעי דוקא דירת קבע, וכן מבואר בפשוטו לקמן (כ"א) לחד לישנא דטעמא דרבי יהודה דהישן תחת המיטה בסוכה ילא ידי חובתו משום דסוכה דירת קבע צעינן ולא אחי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וכן מבואר מדצרי הגמ' (כ"א) גבי סומך סוכתו על גבי המטה למאן דמפרש טעמא דרב יהודה לפי שאין לה קבע [ופירש רש"י דרבי יהודה לטעמיה דסוכה דירת קבע צעינן וכ"ה בפסקי הרי"ד ובהשלמה ובר"י מלוניל וצפיה"מ להר"מ, ויעו"ש בתוס' ובש"ר] וכן מבואר מדצרי הגמ' (י"א) לחד מ"ד גבי סוכה תחת הסוכה דמכשיר רבי יהודה היכא דאין התחתונה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אלא ע"י הדחק, ופירשו הרא"ה והריטב"א דרבי יהודה לטעמיה דסוכה דירת קבע צעינן וכן פירשו הרא"ש (שם) וש"ר כוונת הרי"ף.

וכן מבואר מדצרי הרמב"ן במלחמות (א' ז מדפה"ר) ומדצרי המכתם והמאירי, דרבי יהודה צעי דירת קבע דוקא, אך עמדו הראשונים דלכאורה מהא דמכשיר רבי יהודה סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה לא שמעינן דמנריך דירת קבע, ואילו משמעות הגמ' (ז' ז) דמהכא נמי שמעינן לה.

והרמב"ן (במלחמות שם) ציאר וז"ל קסברי רבנן דכי היכי דמכשיר ר' יהודה למעלה מעשרים אף על גב דלא אפשר לה אלא בדירת קבע הכי נמי פסיל דירת עראי, מאי טעמא קרא או בדירת עראי דוקא או בדירת קבע דוקא מידריש עכ"ל.

ומדברי המאירי (בשם י"מ) מבואר דלרבי יהודה דירת קבע צעינן, צעי דוקא מחילות קבועות וחזקות, וז"ל למעלה מעשרים כשרה מכל ד' שאי אפשר לה בלא קבע ולמטה מעשרים כשרה כשעשאה בקבע הא שלא בקבע לא עכ"ל, וכעין הא דפסל רבי יהודה צאין מקבלת כרים וכסתות אלא ע"י הדחק (י' א) דפירשו כמה ראשונים משום דצעי דירת קבע [ולפ"ז יתכן דהוא הדין כל הנך תנאי דסברי סוכה דירת קבע צעינן מנרכי נמי מחילות קבועות, ואף דאנן קי"ל כצית שמאי דשיעור סוכה ראשו רובו ושולחנו, ואציי מני להו בכלל הנך תנאי דמנרכי דירת קבע, ז"ל כדציארו הראשונים דאנן סברינן דטעמא דז"ש לאו משום דירת קבע ואכמ"ל (אך לרא' דציארו דכמה אנפי קבע איכא, ולענין הך קבע אף לדין צעי, ליכא מקור להנריך דפנות קבועות וחזקות, ויתכן דאף לרבי יהודה)] ויעוין בשפת אמת (ז' א) וז"ל קצת נראה משמעות הגמ' לקמן דלמ"ד דכשר קבע צריך לעשות קבע עכ"ל (ויעוין בערל"ג ז' א).

לא נפיק, דמשמע דאפשר לעשותה עראי למעלה מעשרים [ולפ"ז יתכן דהוי דין בסכך דוקא (וע' רש"ש כג' א) ויתכן דאף בדפנות.

ולמ"ד דירת קבע צעינן, מבואר לכא' (לקמן ז' א) דהוי דין אף בדפנות, דמבואר דלר"ש דצעינן ד' דפנות ולר' יאשיה דפסיל חמתה מרובה מחמת דפנות ולר"א דפסיל כמין צריך ולאחרים דפסלי סוכה עגולה היינו משום דסוכה דירת קבע צעינן [ולקמן (י' א) גבי סוכה תחת הסוכה אהא דרבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה מסקינן דהיינו דאין התחתונה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אלא על ידי הדחק, וציארו הרא"ה והריטב"א והרא"ש דרבי יהודה לטעמיה דסוכה דירת קבע צעינן, וחזינן לכא' דלא הוי דין בסכך דוקא (וע' אצני"ז סי' תנט סקט"ו)] אך לקמן צריש פרק הישן (כ"א) מבואר לשיטת רש"י ודעמיה, דלרבי יהודה דסוכה דירת קבע צעינן היינו דוקא הסכך אך בדפנות לא צעינן קבע יעוין שם (ויעו"ש בתוס' וצרא' דפירשו באופנים אחרים).

אמר ליה אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיבך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה - משמע לכאורה דאציי פליג על טעמא דרבא וסבר דטעמא לאו משום דצעינן עראי, ועמדו הראשונים (בסוגין ולק' ז' א) דהא לקמן (ז' א) אמר אציי רבי ורבי יאשיה ורבי יהודה ורבי שמעון ורבן גמליאל וצית שמאי ורבי אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע צעינן כו' רבי יהודה דתנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה רבי יהודה מכשיר כו', והתוס' (ז' א) תירצו דאף דלאציי אין זה טעמא דחכמים דפסלי, מ"מ קושטא הוא דלמעלה מעשרים לא קיימא אלא אם עשאה קבע [ואף דלרבה ור' זירא אף חכמים מכשירי למעלה מעשרים בדפנות מגיעות לסכך או ברחצה ד' אמות (כדלק' ע"ב) אך מדצרי חכמים לא שמעינן לה, ולהכי לא מני להו] ועוד תירצו הראשונים דלצתה דשני ליה רבא הדר אציי וקיבלה מיניה.

עוד תירצו הראשונים, דנהי דלאציי מדצרי רבי יהודה דהכא לא שמעינן דצעי דירת קבע, אך אכתי שמעינן הכא מדצרי רבי יהודה במסכת מעשרות (פ"ג מ"ז) דמחייב סוכה החג ומבואר ציומא (י' א) דמחייב במעשר וצמזמה ובעירוב ומסקינן התם (י' א) דהיינו משום דסבר סוכה דירת קבע. וכן מוכח עוד צריש פרק הישן (כ' ב) דשרי רבי יהודה לישן תחת המיטה בסוכה, וללישנא בתרא (כ"א) טעמיה משום דסוכה דירת קבע ולא אחי אהל עראי ומבטל אהל קבע. [ולכמה ראשונים (י' א) זהו נמי טעמא דרבי יהודה גבי סוכה תחת הסוכה דמכשיר היכא דאין העליונה מקבלת כרים וכסתות אלא ע"י הדחק, וכן לרש"י (כ"א) ודעמיה זהו טעמא דרבי יהודה דפסיל סומך סוכתו בצרעי המטה כשאין יכולה לעמוד בפני עצמה] והא דמייתי (בגמ' ז' א) מתני' דידן

מבואר ברית"א בסוגין ו"ל רבי יהודה מכשיר בין בדירת עראי בין בדירת קבע, וכ"כ הר"י מלגל (זו) ו"ל ולא דמי סברת ר' יהודה לדרכי דלר' יהודה לא מיפסל בדירת עראי עכ"ל, וכן הביא המאירי בסוגין בשם י"מ (במרא) ו"ל ויש מפרשים שאף למטה מעשרים הוא מכשיר על כל פנים ואין להכריח לדירת קבע דומה לסברת האחרים שאינו מזיק לדירת קבע אלא שמכשיר זה, ואין הדברים נראין עכ"ל.

ובתוס' הרא"ש (זו) הקשה מהא דאיתא בריש פרק הישן (כא) דלרבי יהודה אמרי' דלא אחי אהל עראי ומבטל אהל קבע, והא לרבי יהודה לא צעין דירת קבע דוקא, ותי' ו"ל פירוש כיון דיכול לעשות סוכה דירת קבע א"כ כל דירת סוכה מיקרי קבע הילכך לא אחי אהל עראי ומבטל דירת קבע עכ"ל, ויש שציארו דבאמת מיטה מנד ענמה הויא עראי טפי מן הסוכה ואף מסוכת עראי, אלא דאי סוכה דירת עראי דוקא צעין, כיון דרחמנא אחשבה עראי לא מהני אהל עראי דמטה לבטלה, אך לר"י דלא צעין דוקא דירת עראי, ממילא הסוכה מנד ענמה חשיבא אהל קבע טפי מן המיטה, דהויא אהל עראי גמור (ולדרך זו מבואר דלחכמים צעין דירת עראי דוקא, וכדחזוין בסוגין אליבא דרבא, ולא רק דלא מנרכי דירת קבע).²

אך לכא' אכתי קשה מהא דתנן במעשרות (פ"ג מ"ז) סוכת החג צהג רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין, ומייתי לה ציומא (י) ותניא התם דרבי יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר, ומסקינן התם (י) דרבי יהודה לטעמיה דסוכת דירת קבע היא יעו"ש, והנה האחרו' שם ציארו דלרבי יהודה מנזה משויא לה קבע, ולכאורה התייבא אי צעי דוקא דירת קבע, ניחא דלהכי מנזה משויא ליה קבע, אך אי מכשר בין בקבע ובין בעראי, אמאי הויא קבע טפי מלרצנן.

ולכא' יש לומר דמנד ענמה חשיבא קבע אף לענין מזוזה (דומיא דלשכת פרהדרין דמבואר התם דאי דירה בעל כרחו שמה דירה חשיבא דירת קבע אף דאינה אלא לז' ימים) אלא דלחכמים צעין בסוכה עראי דוקא, ולדידהו דין עראי דסוכה משוי לה דירת עראי, משא"כ לרבי יהודה דליכא דין עראי דוקא ומכשיר אף בדירת קבע, הו"ל קבע מנד ענמה.

ובספר המכתס (ז) משמע דבר מחודש מאד, דלרבי יהודה צעין סוכה גבוהה עשרים אמה דוקא ו"ל מכאן סמכו לומר דר' יהודה דמכשר במתניתין בסוכה שלמעלה מעשרים, לעיקר הכשירה קאמר דהוי זהכי, משום דצעין דירת קבע, מדקא מוקים לרבי יהודה בשיטתייהו דהנך דצעין הכי לכתחילה עכ"ל [אלא דממה דסיים דצעין הכי לכתחילה משמע לכאורה דמודה דאף רבי יהודה לא פסיל בפחותה מעשרים אמה, אלא סבירא ליה ד'עיקר הכשירה' הוי בסוכה גבוהה עשרים אמה] (ולכא' אויל כחוס' דאייתי הריטב"א דענש הגובה משוי קבע).

וכן מבואר מדברי המאירי (בסוגין) בריש דבריו ו"ל ולענין פירוש ממה שחלק ר' יהודה לומר שהיא כשרה ואמרו עליו בגמ' (ז) שהיא סובר סוכה דירת קבע צעין, ומתוך שתפשה תנא קמא בלשון פסולה תפשה ר' יהודה בלשון מכשיר, ומכל מקום לדעתו לדירת קבע הוא צריך ומטעם תשבו כעין תדורו כו' הרי בגמ' פירשו על דבריו כן ר"ל שמתורת קבע הוא צא עד שהעמידו את דבריו בשיטת האומרים סוכה דירת קבע צעין, ויש מפרשים שר' יהודה מכשיר אף למטה מעשרים כו' עכ"ל, ומבואר דלשיטה קמייתא צמאירי לא הכשיר רבי יהודה אלא בגבוהה עשרים (ומשמעות דבריו דסוכה פחותה מעשרים פסולה, והוא תמוה).

ולכאורה ציבור דצריהם, דאף דצית שאינו גבוה כ' ודאי הוי דירת קבע, אך סוכה כיון דסככה עראי הוא, לית לה קביעות אלא אם גבוהה כ' אמה, והדברים מחודשים מאד.

שיטת תוס' והרא"ש - הרא"ש (סי' א') העתיק לשון הרי"ף בסוגין דרבי יהודה סבר דירת קבע צעין והוסיף ו"ל פירוש דמכשיר אף בדירת קבע עכ"ל (ויעו"ש בק"י) וכן האריך בתוס' הרא"ש (ז) ו"ל רבי יהודה דמכשיר נמי למעלה מעשרים לא צעי דירת עראי כמו רצנן אלא מכשיר אפי' דירת קבע ולא שיהא מנריך דוקא דירת קבע עכ"ל, ומבואר דנהי דמכשיר רבי יהודה דירת קבע, אך מכשיר נמי דירת עראי, וכן מבואר בתוס' רצנו פרץ שם (אלא דהקשה דלישנא דגמ' למ"כ).

וכן משמעות לשון התוס' (ז) ודייק מהא דמכשיר למעלה מכ' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קבע ויעו"ש באחרו'. וכן

² ובעיקר הקושיא היא שרבי יהודה לישן תחת המיטה והא לא צעי דירת קבע דוקא, אולי י"ל באופן מחודש, דהנה לשון התוס' (ז) ואמרין נמי בפרק הישן (לקמן דף כא): רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע צעין ודייק מהא דמכשיר למעלה מכ' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קבע עכ"ל, ואולי יש לבאר, דהרי במתניתין דריש הישן לא נשנה הך דין בלשון פלוגתא בעיקרא דדינא, אלא תנן הישן תחת המיטה לא יא ידי חובתו אמר רבי יהודה נוהגין היינו שהיינו ישינים תחת המטה בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר, ויש לומר דהא דאמרין דרבי יהודה לטעמיה דדירת קבע צעין, היינו כיון דמכשיר אף גבוהה מעשרים אמה, וא"כ רגילות לעשות סוכתו קבועה היתה, ולכך לא אמרו לו הזקנים דבר, ואה"כ בגוונא דהסוכה קבע [ואינה גבוהה כ' כשרה אף לחכמים] מודים חכמים דהישן תחת המיטה יא ידי חובתו, והא דפסיק ותני ת"ק הישן תחת המיטה לא יא ידי חובתו, משום דלת"ק דפסיל סוכה גבוהה מעשרים אמה, אין רגילות לעשות הסוכה אלא עראי ואכמ"ל.

אך יש להקשות, דמדתנן סוכת החג בחג רבי יהודה מחייב, משמע לכאור' דלא מחייב רבי יהודה אלא בחג [ויעוין בתוס' (לק' ז ד"ה אחרים) ובתו"י (יומא סו)] וע"כ דדוקא לשכת פרהדרין דהויא בית ממש חשיבא קצב אף זו' ימים, משא"כ סוכה בעלמא (וע' ב"ח ס"י תרלה) אך יתכן דאורחא דמילתא נקט סוכת החג בחג דבחג דרין זה, אך היכא דדר זה אף בשאר ימות השנה חייב⁷.

דירת קצב', אך בפסקים לקמן (י"א, ס"י טו) כתב כדברי הרא"ה והריטב"א דהא דפסיל רבי יהודה צאין מקבלת כרים וכסתות אלא ע"י הדחק משום דאזיל לטעמיה דסוכה דירת קצב צעינן (ואולי כתב כן רק לצאר דברי הר"י ע"ש)⁷.

ובן הר"י מלוניל, אף דבפירקין (זו) כתב דרבי יהודה מכשיר אף בדירת עראי, אך לקמן בפרק הישן (כ"ג) גבי הסומך סוכתו בכרעי המיטה דפסיל רבי יהודה היכא דאין יכולה לעמוד בפני עצמה, פירש דרבי יהודה לטעמיה דסוכה דירת קצב צעינן (אלא דלא פירש כרש"י שם, אלא כהראב"ד דסמך הסוכה על המטה, וכיון דאם תנטל המטה תפול הסוכה חשיב עראי) ומצואר דלרבי יהודה צעינן דירת קצב דוקא.

ועוד אפשר, דאף דסוכה לא הויא קצב מצד עצמה, דאף לרבי יהודה לא צעינן דירת קצב דוקא, מ"מ עצם המלואה משויא ליה קצב, וכעין הנך שיטות (יעוין ברא"כ ז' א) דאכילת מלואה חשיבא אכילת קצב אף בפחות מכצילה (ויעו"ע ברש"י לקמן לא ד"ה מפני, אך אפשר דהתם עניינא אחרתא הוא) אלא דלרבנן דאיכא דין עראי דוקא, ע"כ רחמנא אחשבה עראי ולא מהניא המלואה לאחשובי קצב [ויש שנקטו דמדאורייתא אף בבית קצב ליכא חיוב בדירת זו' ימים, דכל פחות מל' יום הוי דירת עראי, ולשכת פרהדרין שאני משום מלואה ואכ"מ] ויל"ע דר' הראשונים צסוגיא דיומא שם, ויעוין באחרו' דהאריכו בכל הג"ל.

ואולי כל מה שכתבו הריטב"א והרא"ש והר"י מלוניל דרבי יהודה מכשיר בין בקצב בין בעראי, כוונתם רק לענין קצב דגובה עשרים אמה דאדכר אביי, דלפ"ר הוי משמע מדברי הגמ' דמזריך רבי יהודה דוקא סוכה גבוהה עשרים אמה, וכשיטת המכתם ושיטה קמייטא צמאירי וכנ"ל, וכלפי זה כתבו דרבי יהודה מכשיר בין בגבוהה כ' אמה דהויא קצב ובין צאינה גבוהה כ' אמה דחויא לעראי [ויתכן אף בעשה דפנות עראי, ודלא כ"מ צמאירי הג"ל אלא כ"מ צמאירי] אך מודים דרבי יהודה צעי דירת קצב צמאי דאשכחנא דצעי וכגון לענין סוכה שאין מקבלת כרים וכסתות אלא ע"י הדחק (אך מקו' תוס' הרא"ש מריש פרק הישן, נראה לכאור' לא כן).

סתירת דברי הריטב"א הרא"ש והר"י מלוניל צעיקר הנידון, האם לרבי יהודה צעינן קצב דוקא או דמכשר בין בקצב בין בעראי, מצינו לכאורה סתירה בדברי כמה ראשונים, דהנה הריטב"א צסוגין (ז' א) כתב דרבי יהודה מכשיר בין בקצב ובין בעראי וכנ"ל, אך לקמן (י"א א) העתיק הריטב"א דברי הרא"ה (סו) דהא דפסיל רבי יהודה סוכה שאין מקבלת כרים וכסתות אלא ע"י הדחק, משום דאזיל לטעמיה דסוכה דירת קצב צעינן, ומצואר דלרבי יהודה צעינן סוכה דירת קצב דוקא.

אמר ליה אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיבך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה - האור זרוע (ס"י רפט) הביא צסם הירושלמי (פ"א דסוכה ה"ו) וז"ל ר' לוי צסם ר' חמא בר חנינה כתיב וסכת על הארון את הפרוכת מיכן שהדופן קרוי סבך מיכן שעושין דפנות בדבר שאינו מקבל טומאה, וכתב האור זרוע דלפ"ז הא דתנן (י"ב א) וכולן כשרות לדפנות קאי דוקא על חצילי קש וחצילי עצים וחצילי זרדים דתנן התם צרישא, ומשום דכשרין

ובן הרא"ש, אף דבתוספות הרא"ש (ז' ב) נקיט דרבי יהודה לא צעי קצב דוקא אלא מכשיר אף בעראי, וכן בפסקיו (ס"י א') כתב אהא דרבי יהודה סבר דירת קצב צעינן פירוש דמכשיר אף

⁷ והביכורי יעקב (ס"י תרכה סק"ד) העתיק דברי הפרי מגדים (ס"י תרמג משז"צ סק"ד) דחדר שדר בו כל השנה וצסוכות מסיר הגג והמכסה, פטור ממזוזה כל ימי החג, דצצצעת [ה]ימים דירת עראי היא (וע' משנ"ב ס"י תרכו סק"א) וכתב בתוספת זיכורים שם דאף דכל השנה חדר היא, ע"כ צסוכות נתצטלה מלהיות בית דאל"כ פסול מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה, וע"כ פנים חדשות ודירת עראי היא, וסיים שם דכן משמע לשון מתני' סוכת החג בחג רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרים, ומדקאמר בחג ולא קאמר סתם סוכת החג, משמע דדוקא בחג פטורה הא אם משתמש בה קודם או אחר החג חייבת צמזוזה ואפילו הכי בחג פטורה יעו"ש, ומצואר דנקט דהא דתנן בחג היינו משום דאם דר שם צשאר ימות השנה, חייב לכו"ע, דאדרבה הך סוכה מצד עצמה מחייבת צמזוזה, אלא דלחכמים דסוכה דירת עראי היא, הא פוטרו ממזוזה בחג, משא"כ לר"י דדירת קצב היא וכדנת' (והא דאיתא ציומא שם דצשאר ימות השנה פטורה לכו"ע קאי על לשכת פרהדרין דצשאר ימות השנה ליכא דירין כלל יעו"ש).

ובעיקר הך דינא דחדר שסיבך על גביו האם חייב צמזוזה, יעוין צשו"ת ארבעה טורי אבן (ס"ד, ה') צשערי תשובה ס"י תרכו סק"ו ובזיכור"י (סו) ובדרך החיים (דיני מזוזה) דפליגי בעיקרא דדינא וחייבו צכהאי גוונא אף בחג, אך דעת בעל הפרי חדש (השולל צתשו' ארבעה טורי אבן שם) דאף צכה"ג פטור בחג (והוסיף לפסול המזוזה אחר החג עד שיטלנה ויחזור ויקצבנה משום תולמ"ה, וע' תשו' כת"ס יו"ד ס"י קלט דאף למחייבים בחג, מ"מ צשהסיר התקרה קודם שסיבך ודאי פטורה יעו"ש ויעוין באחרו') ויעוין צשצבט הלוי (צ"ב ס"י קג וצ"י ס"י קעא) ויש להאריך בהך פלוגתא.

⁷ ואולי מש"כ בפסקים צס"י א' הוא גליון ואינו מדברי הרא"ש, דכמדומה אין דרך הרא"ש צפסקיו להוסיף פירוש דאינו שייך כלל לפסק, והכא לית הלכתא כרבי יהודה (וצפרט דהוא צמוך העתקת לשון הר"י ע"ש) ומתוס' הרא"ש לפסקי הרא"ש אין להקשות וכנודע.

גירסא מצוארת טפי, דלענין חיוב מזוזה אין הגידון אי צעינן קצע או עראי אלא אי הויא קצע או עראי.

ולקמן (כג א) העושה סוכתו בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ורבי עקיבא מכשיר כו' כי פליגי בדיכולה לעמוד ברוח מזויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מזויה דים, רבן גמליאל סבר סוכה דירת קצע צעינן וכיון דאינה יכולה לעמוד ברוח מזויה דים לא כלום היא, רבי עקיבא סבר סוכה דירת עראי צעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מזויה דיבשה כשרה, ולכאור' משמע ד'סוכה דירת עראי צעינן' [וכן העתיקו הראשונים שם, מלכד הר"ן גיאות (הל' סוכה) דהעתיק אף שם דירת עראי היא] אף התם ביאור הדברים דהרי היכא דאין יכולה לעמוד אפילו ברוח מזויה דיבשה מודה רבי עקיבא דפסולה, ופירש רש"י שם 'דאפילו דירת עראי לא הויא', וכלפי זה אמרינן דרבי עקיבא סבר דסוכה דירת עראי צעינן, היינו דצעינן רק דירת עראי ולא צעינן טפי, אף דירת עראי עכ"פ צעינן לאפקוי היכא דאין עומדת אף ברוח מזויה דאף דירת עראי לא הויא, דלית לה שם דירה כלל!

עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק כו' - רש"י פי' וז"ל ועל כרחק לא הקפידה תורה על העראי אלא לשם שיעור, לתת לך שיעור בגובהה, שתהא יכולה לעמוד על ידי יתדות עראי עכ"ל, ולפ"ר משמע דלמסקנא יסוד הדין לא הוי דצעינן חזי לעראי, אלא הוי ילפותא בעלמא על שיעור גובה הסוכה, וכן משמע

מדאורייתא אפי' לסכך ורבנן הוא דגזור בהו ולדפנות לא גזורי, וסיים האור זרוע וכפי זה היה צריך להזהר שלא לעשות הדפנות מדבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ עכ"ל, והאחריו תמהו מסוגין, דמצואר דמהני מחינות של ברזל.

ולפנינו בירושלמי שם הגירסא מכאן שטושין דפנות בדבר המקבל טומאה, והמפרשים שם נדחקו דהא דריש דדופן קרוי סכך, אף בבהגר"א לשו"ע (סי' תל"ס"א) הגיה ד' הירושלמי שאין עושין, ומ"מ כתב דהיינו כו' יאשיה (לקמן ז ב) דמזריח לילתה מרובה מחמתה אף מחמת דפנות ואמרי' התם דדריש מהך קרא (והרא"ש שם נחלקו בזה, האם לר' יאשיה צעינן דפנות מדבר הכשר לסיכוך) ולא קי"ל כוותיה.

אמר ליה הכי קאמינא לך עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק כו' - מצואר דאף לרבא לא צעינן דירת קצע, וסגי דחזי לעראי [ולשטת רש"י יתכן דאף חזי לעראי לא צעינן, אלא הוי ילפותא בעלמא על שיעור גובה הסוכה ויעוין להלן] והנה לשון הגמ' לפנינו ביומא (ז ב) אמר רבא כו' רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קצע צעינן ומיחייבא במזוזה ורבנן לטעמייהו דאמרי סוכה דירת עראי צעינן ולא מיחייבא במזוזה, ולכאורה משמע דלרבנן צעינן דוקא דירת עראי, אף יעו"ש דק"ס דצכת"י הגירסא סוכה דירת קצע היא כו' דירת עראי היא כו' וכ"ה בכמה ראשונים שם (וכן העתיק רש"י שם 'דירת קצע היא') והך

^ה ויעוין בריתס"א (כג ב) דתמה עוד היאך תנן דכולן כשרים לדפנות והא הוי מעמיד בדבר פסול ותי' (בדק"ב) דקאי רק אהנך דפסולין מדרבנן ובה ליכא דין מעמיד והוא כפירוש האו"ז במתני', וגמלא דגם לדבריו ליכא מקור מהך מתניתין להכשיר סכך פסול מדאורייתא לדפנות.

^ו והרי התם אין הגידון היאך לעשות הסוכה, אלא באותה סוכה ענמה נחלקו ר"י ורבנן אי חייבת במזוזה, מיהו כמו"כ מצינו בר"פ הישן גבי הישן תחת המיטה, דאמרי' (כג ב) דרבי יהודה לטעמיה דסוכה דירת קצע צעינן ולא אחי אהל עראי ומצטל אהל קצע, ובפשוטו התם נמי פליגי באותה סוכה ענמה, דרבי יהודה סבר דחשיבא אהל קצע ורבנן סברי דחשיבא אהל עראי [והתם הגירסא בכל המקורות 'צעינן'] ולכאורה ז"ל דלרבי יהודה דסבר דסוכה דירת קצע צעינן ומשום דהקפידה תורה דידור בסוכה דיר קצע, הא גופא משוי לה לקצע, משא"כ לרבנן דסוכה דירת עראי צעינן (ויעו"ש משנת"ע ל"ב).

ויתכן, דלענין לצטל אהל עראי, הרי תלי בחפלא דסוכה אי חשיבא כקצע או עראי, והא תלי אי צעינן לעשותה קצע או עראי, דאי מצויה לעשות קצע ה"ז משוי לעצם הסוכה דירת קצע, ולהכי התם צפרק הישן ליטנא דגמרא 'סוכת דירת קצע צעינן', משא"כ לענין מזוזה, לשון הרמב"ם (פ"ו ממזוזה ה"ט) סוכת חג בחג ובית שצפסינה פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשוין לדירת קצע עכ"ל, ומצואר דאין הפטור משום דעצם החפלא דסוכה לא הויא דירת קצע, אלא משום דאינה עשויה לדור בה דירי קצע, ויש לומר דלהכי נקטה הגמ' ביומא (כג"ה הרא"ש וכו') סוכה דירת קצע היא ולא דירת קצע צעינן, דהכא לא תלי כלל בחפלא דסוכה, אלא אי עשויה לדירי קצע או לדירי עראי, אלא דלרבי יהודה דסבר בעלמא דסוכה דירת קצע צעינן, היינו משום דמלאת הסוכה לדור בה דירי קצע, אף המחייב במזוזה לא הוי מה דעצם החפלא דסוכה חשיבא אהל ודירת קצע, אלא הא דעשויה לדור בה דירי קצע [ויש להאריך עוד].

^ז והנה לקמן (כה א) אמר רב אחא בר יעקב כל מחינה שאינה יכולה לעמוד ברוח מזויה אינה מחינה, ולכאורה ז"ל אמאי בסוכה שאין יכולה לעמוד ברוח מזויה דיבשה הו"ר רש"י לטעמא דאפילו דירת עראי לא הויא, דמשמע דהחסרון רק צעם דירה [ולמשנת"ע כן משמע מלישנא דגמ' דנקטה 'דירת עראי צעינן'] ואפ' משום דלקמן (כה א) רב אחא בר יעקב הוא דחדית לה, ושו"ט בגמ' למידחי הך דינא.

אך עוד נראה דהכא מיירי אף בגוונא דאין הרוח עוקרת את המחינה משאר הסוכה, אלא עוקרת הסוכה כולה כמות שהיא, אף אכתי כל הסוכה עומדת שלימה, ויל"ד דכה"ג ליכא חסרון בדיני מחינה, כיון דלעולם המחינה חולצת על היקף הסוכה (ואכמ"ל) וצכה"ג החסרון רק משום דאפילו דירת עראי לא הויא, ויעוין בלשון הרמב"ם (פ"ד דסוכה סה"ה) כל מחינה שאינה יכולה לעמוד ברוח מזויה של יבשה אינה מחינה עכ"ל, ומשמע דבאמת חד דינא הוא, ויעוין בחידושי מרן רי"ז הלוי (הל' סוכה ד"ט ע"א בשה"ע) [אף יתכן דהיינו דוקא למאי דקי"ל כרב אחא בר יעקב, אף למאי דצעינן דירי קצע דאחא בר יעקב, ע"כ דטעמא משום דאפילו דירת עראי לא הויא.

מלשון תוס' משמע ליה קרא דאתא לשיעורא לאורויי לך מדת גובהה כלומר בסוכה שאפשר לעשות עראי, אך א"מ.

והריטב"א מסיק וז"ל הנכון דאזיי סבר דאם איתא דקרא אתא לאשמועינן דבעינן סוכת עראי הוה לן למקפד דלא תהוי לעולם אלא עראי, ורצא תריץ ליה דליכא במשמעותא דקרא שתהא הסוכה עראי מדלא כתיב הכי זהדיא אלא שרמז הכתוב שיהא שיעורה ראוי לצנין עראי על דרך העולם וכל שראויה להיות עראי אף על פי שהיא קצת כשרה וכל שאין שיעורה ראוי לצנין עראי אפילו עשאה עראי פסולה, וזו שיטת רש"י ז"ל עכ"ל, ויעו"ע בר"ן.

ובשם תוס' ביאר הריטב"א דלעולם יסוד הדין דבעינן עראי, אלא דאיתנן עלה מכללא דכל הראוי לצילה אין צילה מעכצת בו, ולהכי למטה מכ' דסתמא חזי לדירת עראי אף אם עשאה קצת כשירה, משא"כ למעלה מעשרים דלא חזיא לעראי, וכתב שם דלפ"ז ע"כ דלמעלה מעשרים לעולם לא מצי למעבד אלא קצת, ולא גרסינן 'למעלה מעשרים חמה דאדם עושה דירתו דירת קצת כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק' כגירסא דידן, דמשמע דפעמים אף למעלה מעשרים קיימא דרך עראי, ויעו"ע בריתב"א דתמה דאמאי לא מיייתי בגמ' להדיא הך כללא דכל הראוי לצילה יעו"ע.

קושית הראב"ד - לקמן (דא) איתא דסוכה הגבוהה מעשרים מהני מיעוט ע"י תבן ועפר וע"י אילטבא, ובהשגות הראב"ד לבעה"מ (ס' כתוב שם) הוכיח מהתם דאין הלכה כרצא ודלא כהרי"ף, דצשלמא לרצה דטעמא משום היכר ולר' זירא דטעמא משום כלל, ניחא דע"י הך מיעוט איכא היכר ואדם יושב בכל סוכה, אך לרצא דטעמא משום דבעינן מחילות קצת, אכתי בעינן מחילות קצת, אך כתב ליישב, דסגי דהסכך חזי לעראי (ויעוין לעיל).

אולם המאירי (ג. ז) נקט בקושייתו דכה"ג חשיב דאף הסכך לא חזי לעראי וז"ל יש שואלים לדעת רצא שפירש הענין משום דירת קצת מה הועיל מיעוט זה ומה ענין לכריס וכסחות שיפקיעו את הקצת הרי הדפנות מכל מקום גבוהות והסיכוך צריך לצנין קצת [ויעו"ע דהרי"ף במהדו"ק באמת השמיט הנך דיני אלא דחזר והציאן במהדו"ב] ותירץ המאירי דכיון דהמיעוט נידון כקרקע, חשבינן לדפנות כפחותות מעשרים דחזיין לעראי, דהדופן שכנגד המיעוט אינה מכלל דפנות הסוכה, וז"ל נראה הטעם מפני שכל שמיעטה רואין את המיעוט כקרקע גמור ואילו היה קרקע הרי נמצאו הדפנות שאין גבוהות ויכול לעשות הצנין עראי וכל שיכול לעשותו עראי כשר אף כשעשאו קצת עכ"ל.

תד"ה כי עביד, אמאי קאמר גשמים סימן קללה בחג והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים כו' - הפנ"י תמה על

קושית התוס', דנהי דכשר אף אי עביד לה קצת, אך מ"מ כיון דעיקר מנותה צדירת עראי ורצא דעלמא עבדי לה עראי, וכדאמרינן נמי צפ"ק דע"ז (ג. א) דסוכה קרי מנזה קלה דלית בה חסרון כיס ואמרינן נמי דכל אחד עושה סוכתו צראש הגג וכן בעזרא (נחמיה פ"ח פט"ו) הוא אומר הביאו עלי תמרים ועלי זית והיינו לסכך כדמפרש קרא ועשו סוכה ככתוב, וא"כ שפיר הוי סימן קללה והניח צ"ע.

ומש"ב הפנ"י דעיקר מנותה צדירת עראי, לכאור' נראה דאין כוונתו דאיכא מנזה טפי לעשותה עראי ולכתחילה בעינן עראי דוקא, אלא כוונתו דודאי סתם סוכה היינו צנין עראי (ע' להלן) וא"כ אף אי לא הקפידה תורה מן הדין דיעשנה עראי, אך כיון דזוהי צורת סתם סוכה וזוהי צורת המנזה מסתמא (וכעין דסיים דרובא דעלמא עבדי לה עראי) שפיר חשיב סימן קללה [ואולי ס"ל דאף אי כשרה בקצת, מ"מ היכא דהויא עראי הויא סוכה מעלייתא טפי כיון דעיקר צורת סוכה היינו עראי, ואיכא בזה הידור מנזה, וכע"ז דנו בעלמא בגדרי הידור מנזה, וכגון לענין לולב דמודים חכמים דמנזה לאוגדו משום ואנוהו (לק' ג. א) די"ש מצארים דההידור משום דע"ז הויא טפי לקיחה אחת ואכמ"ל].

שם, ואפילו תימצי לומר דאסור משום גזירת תקרה כו' מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן ל"ש לומר דהוי סימן קללה - בחי' הגרע"א ביאר וז"ל ביאר דצריהס דמ"מ יכול לקבוע במסמרות ויהיה יוצא עכ"פ ידי סוכה דאורייתא, ואף די"ש לומר דבערב יום טוב דעדיין לא ירדו גשמים לא היה קובעם במסמרות כיון דצריך לנאת אף ידי דרבנן, ואח"כ כשירדו גשמים ציוס טוב אין יכול לקבוע במסמרות דהוי צנין ציוס טוב, מ"מ דחיקא להו לומר דסימן קללה בחג היינו רק צי"ט ראשון או בשבת שבתוך החג עכ"ל.

אולם לשון הרמב"ם צפיה"מ במכילתין (ספ"ב) ירידת הגשם בתחלת סוכות מורה שאין פעולתם רצויה לפני ה' עכ"ל ומשמע באמת דדוקא בתחילת החג הוי סימן קללה (וצפיה"מ ריש תענית ל' הר"מ ירידת הגשמים בסוכות אינו רצוי עכ"ל וציין לדבריו הכא יעו"ע) וכ"ד כמה ראשונים, אך האחרו' תירצו עוד דמצי למעבד מערב יום טוב צ' סוכות, ואם ירדו גשמים ישב בסוכה הקבועה במסמרים.

ועוד ביארו האחרו', דאף את"ל דאחר דאסרו מדרבנן לא נפיק ידי חובה אף מדאורייתא, וכדמצינו בשיטת התוס' (ג. א) גבי גזירה דשולחנו בתוך הבית דאחר דאסרו מדרבנן אף מדאורייתא לא נפיק (והרא"י מחלקו בזה) ונימא דאף הכא אמרינן כן ואף דהכא לא מצי כלל לקיים המנזה בהכשר, מ"מ נקטי תוס' דכיון דמצד עיקר המנזה דאורייתא הוי מצי לקיים, אלא דמנוע מכה תקנת חכמים, לא חשיב סימן קללה.

שם, וי"ל דנהי דלא חיישינן בדפנות אי עביד להו קבע מ"מ בסככה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיתכשרה עד דעביד לה עראי כו' - לכא' זיאר דצרי התוס', דולאי עיקר החילוק בין שם בית לשם סוכה הוא דבית היינו הצנוי בצופן קביעות וסוכה היינו המסוכך בצופן עראי, וע' בראשית (פ"ג פ"י) ויצן לו בית ולמקנהו עשה סכות (וע"ע שמואל בפ"א פ"א) [אלא דנחלקו הראשונים אי צעינן עראי בעצם אורת הסוכה או דסגי בעשויה לשם עראי, דלרצנו תס דפסיל סוכה שאין הגשמים נכנסים לתוכה, צעינן דעצם הסוכה תהא בצופן דעראי, ולראשונים דמכשרי, סגי דעשאה לשם דירת עראי (ומ"מ בעשאה בצופן עראי אפשר דכשרה אף כעשאה ע"מ לדור בה בקבע, דככה"ג ע"כ שמה סוכה ולא בית וע' ח' בזב"א' שם וע' נו"כ סי' תרלה ובד' הגר"ז ר"ס תרכו ואכ"מ) אך בית העשוי לדירת קבע, אף אי קירהו בדצר הכשר לסיכוך, צפשוטו פסול לכולי עלמא מדאורייתא, ומשום דלאו סוכה הוא אלא בית].

שם, בסככה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיתכשרה עד דעביד לה עראי ומה"ט נמי ניהא לרבי זירא דדריש מדכתוב וסוכה תהיה לצל הא כתיב נמי מזרח וממטר וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי וא"כ הוה ליה קבע - מבואר בתוס' דסוכה המעוזה כמין בית עד שמצלת מן הגשמים, פסולה מדאורייתא. ולקמן (ח' ז) סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום כשרה וצ' צד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה ללל, ופירש רש"י שמסוככת יפה, דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה ללל היתה ולא לנציעות בעלמא, דאף על גב דסוכה לשם חג לא צעינן לשם סוכה צעינן, וללל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב עכ"ל.

אולם הראב"ה (סי' תריא, הו' באו"ז סי' רפה ובמרדכי סי' תשלג ובהגה"מ פ"ה ה"ט) והרא"ש (שם, פ"א סי' יב) וש"ר הביאו בשם רבינו תם שפירש דאחי לאפוקי מעוזה כמין בית שאין הגשמים יורדין לתוכה, דככה"ג פסולה, והא דמכשרינן (כ' ז) מעוזה כמין בית היינו בגוונא דאינה מצלת מן הגשמים דלצפוף יורדין דרך הגג [והט"ז (סי' תרלה סק"ז) נקט דאף לר"ת אינה פסולה אלא מדרצנן והפמ"ג (שם) תמה דבתוס' בצוגין מבואר דלר"ת פסולה מדאורייתא (ומכל דברי תוס' מבואר דמניעת גשמים לצד פוסלת מה"ת ולא תלי בקביעות מסמרים) וכ"נ מדברי הראב"ה שם].

והנה האחרו' (ע' שפ"א ובמרחשת ח"א סט"ו) הוכיחו דהך דינא הוי אף למ"ד סוכה דירת קבע צעינן, דהא צריש תענית מבואר דאף רבי יהודה ורבי אליעזר סברי דגשמים סימן קללה בחג, ולדברי תוס' הא מהתם מוכח דצעינן סכך עראי, ונראה דאף מ"ד דסוכה דירת קבע צעינן, מודה דעיקר שם סוכה היינו סוכת עראי, דזהו כל החילוק בין בית לסוכה וכנ"ל, אלא הא דמזכירי הנך תנאי דירת קבע [כל חד כדאית ליה, וכדביארו התוס' (ז' ז) והראשונים דלא שוו להדין] היינו דכיון דצעינן עכ"פ שם דירה, ס"ל דדירת עראי חסר צעיקר שם הדירה, וכגון רבי דצעי ד' אמות ס"ל דצפחות מד' אמות חסר צעיקר שם דירה, ואף לשם דירת עראי דסוכה לא מהני הך שיעורא [ובחי'דושי מרן רי"ז הלוי (הל' סוכה) נקט דצעת הרמב"ם דלמ"ד סוכה דירת עראי לא צעינן כלל שם דירה בעצם החפלא דסוכה, אלא דין תשבו כעין תדורו הוי דין צמעשה הדירה של הגבירא גרידא יעו"ש] אף מ"מ כולהו מודו דצעינן דהסכך יהא עראי דאין הגשמים נכנסים לתוכו, דאל"כ לא הויא סוכה אלא בית.

והטור (סי' תרלה) הביא דברי ר"ת וסיים דהרא"ש לא הביא דבריו בצפקיו, וביארו האחרו' כוונתו דהרא"ש (פ"ז ס"ג) השמיט דברי ר"ת אמתניתין (כ' ז) דהיתה מעוזה כמין בית, אלמא דהכריע דלא כוותיה, ואף דצפ"ק העתיק גם פירושו אהא דסוכת גנב"ך (והתם לדינא דקדו דבריו אף לידן, דמעוזה כמין בית המצלת מן הגשמים סתמא לא נעשית ללל אלא לדירה) ויעוין עוד בטור (סי' תרלה) דהביא פי' ר"ת אהא דסוכת גנב"ך וסיים דזהו לשיטתו דפוסל צאין הגשמים יורדים לתוכה ויעוין בנו"כ

¹¹ ומשמע צפשוטו מדברי הטור דחה דברי ר"ת להלכה וכן השו"ע (שם ס"ג) השמיטו, ויעוין במשנ"צ (סי' תרלה סק"ו) דצדיעצד כשא"א למעט הסכך יש לסמוך על המכשירין אף במעוזה שאין הגשמים יורדין לתוכה, והעירו דבסי' תרכט גבי נכרים הביא הטור בשם הסמ"ק וז"ל כתב בסמ"ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם (פי' בנכרים) כלל ומשום דלמא אחי לסכך בהם בקביעות צעינן שאין הגשמים יכולין לירד בה עכ"ל והו' בשו"ע (שם סי' יח). ויעוין עוד בשעה"ש (סי' תרלה סק"ו) דהעתיק דברי התוס' בצוגין בסתמא וז"ל כתבו התוספות והר"ן דכל זה (דמכשרינן קבע) בדפנות, אבל בסכך שעיקר הסוכה על שם הסכך, לא מתכשרא מן התורה עד דעביד לה ארעי, דהיינו שלא יקבע הנכרים של הסכך במסמרים עכ"ל, ויש שנקטו דכוונת הטור והמשנ"צ לחלק בין קביעות מסמרים למניעת גשמים, דאף דמניעת גשמים אינה פוסלת דצדיעצד, קביעות מסמרים פוסלת (וע' מה"ה סי' תרמ סק"ט ובמשנת שעה"ש סי' תרלה שם וע' צפרישה סי' תרכט סק"א).

אך הוא סתום טובא דצברי הטור, דהשמיט כל עיקר הך דינא דקביעות מסמרים במקומו, והביאו אגב אורחא בשם הסמ"ק, דנהגו שלא לסכך בנכרים שמא יסכך בהם בקביעות, ועוד דהא הזכיר דתלי בגשמים (וכן דצברי המשנ"צ הוא סתום דהזכיר הך דינא אגב אורחא בשעה"ש, ומש"כ כן גם בשם הר"ן ל"מ) ולכאורה נראה דהטור העתיק דברי הסמ"ק דכן נהגו העולם משום שיטת ר"ת, ואף דלדינא פסק הטור דלא כר"ת. ובד' השעה"ש נראה, דאגב דהזכיר הכשר דפנות

הטור, ויעוין זרצבי"ה זשס הריצ"א דסוכה המללת מן הגשמים כשרה, אך כתב די"ל דהללה פורתא קאמר.

ויעוין זצ"ח (סי' תרלה) דלשיטת רש"י והרא"ש והטור לא פסלינן אלא כשעשאה לשם דירת קבע, והוסיף דמ"מ היינו דוקא היכא דסיככה זנסרים וכיו"צ דלאו סוכה היא אלא בית (כשנעשית לשם דירה) אך היכא דסיככה כדרך שמסככין ללל, אף דסיככה לשם דירת קבע, שפיר חשיבא סוכה, וכדמשמע מדברי רש"י (חצ) והטור (סי' תרלו) דלא פסלו סוכת היוצרים אלא משום דאין ניכר דדר בה לשם מלות סוכה (ובפשוטו היינו מדרבנן) ואף דעשויה לדירת קבע, אך מדברי הר"ן (ד א מדפה"ר) דקדק הב"ח דפליג וסבירא ליה דכל דנעשית לשם דירה פסולה, ואף דסיככה כדרך שמסככין ללל, ויעוין עוד שם זצ"ח.

והמגן אברהם (שם סי' תרלה סק"א) השיג ע"ד הב"ח, וכתב דליכא פלוגתא בין רש"י והר"ן בעיקרא דדינא, ומודה רש"י דכל דעשאה לדירה פסולה אף דסיככה כדרך סוכה, והא דמשמע מרש"י דסוכת היוצרים כשרה מדאורייתא, משום דסבירא ליה לרש"י דסוכת היוצרים לא נעשית לשם דירה אלא לשם לל בעלמא, ואף דדר בה כל השנה יעו"ש, והר"ן פליג בזה וסבר דסוכת היוצרים נעשית לשם דירה ולהכי פסולה מדאורייתא^א.

קו' הרא' מפירם סדין - זד' הראצבי"ה (סי' תריא) משמע דרצנו תס גופיה הוכיח דסוכה המללת מן הגשמים פסולה דאל"כ אמאי גשמים סימן קללה בחג וכקו' תוס', ועוד אמאי איכא פטור מלטער כיון דמזי למעבד סוכה המללת מן הגשמים, והמהר"ח אר"ז (סי' קגד) תמה דלקמן (יא) דתנן פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה פירשו התוס' זשס ר"ת דמפני החמה היינו דוקא כגון דהחמה מייבשת את הסכך ומתוך כך היה נעשה חמתה מרובה, וכן תחתיה מפני הנשר דאם היו עליו נושרין היתה חמתה מרובה והסדין מונען מליפול וכיון דהסדין גורם שעל ידו ללחה מרובה מחמתה פסול, אך צפורם להגן על עצמו מפני החמה והנשר כשירה, וא"כ אף לר"ת תיקשי דמזי לפרוס סדין להזיל מפני הגשמים, ואמאי גשמים הוו סימן קללה, ואמאי איכא פטור מלטער יעו"ש.

ויתבן דס"ל לר"ת, דדוקא אם מזי לעשות את הסוכה עצמה (היינו הסיכות) צאופן דראויה ליסב בה אף בגשמים, ליכא

פטור מלטער, ואין הגשמים סימן קללה, אך מה דמזי למעבד טעדיק מן החוץ (כגון סדין) להזיל עצמו מן הגשמים, אינו מפקיע פטור מלטער, וכן אכתי חשיב סימן קללה.

אולם יעוין שם זמהר"ח אר"ז דתמה עוד מהא דחתן פטור מן הסוכה משום מלטער (לק' כה ז) והא מזי למעבד סוכה מרווחת, וכן זשאר גווי דאשכחנא פטורא דמלטער פטור לא מחייבינן ליה למעבד סוכה שאינו מלטער בה יעו"ש.

אך צאמת חזינן דדינא דמלטער פטור מן הסוכה הוי מימרא דאמוראי (כה ז, כו א) והרי הא דירדו גשמים מותר לפנות (כה ז) מתניתין היא (וכן יעוין זרש"י כה ז דרק זגמ' גבי תווי לבר ממטללתא הזכיר לפטורא דמלטער, וזמתני' לעיל שם גבי גשמים לא הזכיר כלל פטורא דמלטער) ולכאו' ע"כ דתרי דיני נינהו, וצאמת זירדו גשמים לא שייך פטור מלטער אלא פטורא דגשמים דינא אחרינא הוא, דע"י ירידת גשמים זטל מן הסוכה שם דירה (ויעוין זאחרו').

ומעתה יש לומר, דדוקא לענין גשמים הקשה ר"ת, דיהא מחויב למעבד סוכתו צאופן דחשיבא סוכה ודירה אף צעת ירידת גשמים, דהרי כלפי מצד הגשמים הוי כלל עשה סוכה כלל, משא"כ דינא דמלטער פטור דהוי פטור זגזרא, ולא הוי חסרון זעמס הסוכה, לא מחייבינן ליה למעבד סוכה דיכול ליסב בה תמיד זלא זער [והא דלא מחייבינן ליה לפרוס סדין להזיל מן הגשמים, י"ל דרק אי מזי למעבד הסוכה עצמה צאופן דחויא אף לגשמים, הוי מחייבינן ליה, משא"כ פריסת סדין, אף דמזיל את הגזרא מן הגשמים, אך אכתי הסוכה עצמה לאו שמה דירה בגשמים, ויל"ד].

ולד' המהר"ח אר"ז דנקט דפטורא דגשמים הוי מדין מלטער, וקשה מאי אשמועינן הנך אמוראי דמלטער פטור מן הסוכה, יתכן דאי ממתניתין הו"א דדוקא היכא דהוי זערא דכולי עלמא פטור מן הסוכה, משא"כ היכא דהוי זערא לדידיה לחוד, א"נ ס"ד דדוקא לענין גשמים אינו מחויב למעבד סוכה הראויה להזיל מן הגשמים, וכמ"ש המהר"ח אר"ז שם דכיון דסוכה דקרא מיירי צפסולת גורן ויקב ומהנהו לא מזי למעבד סוכה המללת מן הגשמים, וגלי לן קרא דאינו מחויב בזה יעו"ש, משא"כ זשאר גווי דמלטער, ס"ד דמחויב למעבד סוכה הראויה להזילו מצערו.

קבע, הביא ד' תוס', דלכתחילה חיישינן להו וכמש"כ בס"י תרלא (סק"ו) ואף דזשעת הדחק זכבר סיכך וא"א למעט, פסק המשנ"ז דזדיעבד יש לסמוך על המכשירין, והכא זשעה"ז לא נחית לצאר היאך הדין זדיעבד.

^א ולכאורה משמע דהז"ח נקט דגדר עשייה לשם דירה היינו לדור בה בקבע כל השנה (ע"ל הראצבי"ה סי' תריא) וכיון דסוכת היוצרים נעשית לדור בה כל השנה היינו לשם דירה, וזדעת המג"א ז"צ לכאורה אמאי לא חשיב דנעשית לדירה, והא לשון רש"י שם 'כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם' (ועיקר תשמיש בית היינו אכילה ושינה, ע' עירובין עב ז מאי מקום דירה רב אמר מקום פיתא שמואל אמר מקום לינה) ויעוין זפמ"ג שם, ויתכן דכוונתו דמ"מ עיקר עשיית הך סוכה היינו ללל גרידא, ויש לו בית אחר קצוע, אלא דאחר דעשה הך סוכה ללל, דרכו לדור ולעשות רוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם סמוך למקום מלאכתו (ואף דהיתה דעתו מעיקרא לנהוג כן, אך עיקר עשייתה ללל גרידא) יעו"ש.